

regio- novosti

broj 26, rujan 2025.

S A D R Ź A J

REGIO-ANALIZA

Tržište prodaje i najma stanova u velikim gradovima u 2024. godini
Prihodi lokalnih proračuna 2020. – 2024.

ODABRANI PROJEKTI

Iskustva sudjelovanja na Horizon Europe projektu POLICY ANSWERS

REGIO-POJMOVNIK

Potencijali primjene umjetne inteligencije u regionalnom planiranju

Online platforme kao regulatori turističke potražnje i katalizatori lokalnog razvoja

REGIO-KONFERENCIJE

EURA 2025 konferencija

64. ERSA kongres

HR ERSA konferencija

3. CEE-Loc konferencija

RELI2-OBJAVLJENI RADOVI

Objavljeni radovi u okviru projekta RELI2

REGIO-PUBLIKACIJE

Local Government Structure and Intergovernmental Relations

Housing in Crisis

How to Achieve Sustainable Housing?

Čuvajmo okoliš – razmislite prije ispisa ove publikacije!

Tržište prodaje i najma stanova u velikim gradovima u 2024. godini

Prema Zakonu o procjeni vrijednosti nekretnina (NN 78/15), upravna tijela županije, Grada Zagreba, odnosno velikoga grada dužna su izraditi Izvješće o tržištu nekretnina za svoje područje nadležnosti (dalje u tekstu: Izvješće) i objaviti ga svake godine za prethodnu godinu do 31. ožujka na svojim mrežnim stranicama (čl. 16. st. 2.). Izvješća sadrže podatke o količini prometa nekretnina prema vrstama nekretnina i vrstama ugovora na određenom području, a temelje se na podacima iz zbirke kupoprodajnih cijena koju vodi Upravni odjel županije, Grada Zagreba, odnosno velikog grada za svoje područje nadležnosti. Podaci se prikupljaju putem automatske razmjene podataka i ugovora u elektroničkom obliku od Porezne uprave. Gledano po velikim gradovima, Izvješće za svoje područje za 2024. godinu na svojim su mrežnim stranicama objavila 23 velika grada, a nedostaju Izvješća za gradove Pulu i Samobor. Ovdje se prikazuje analiza distribucije i kretanje prosječnih kupoprodajnih cijena stanova/apartmana (tablica 1) i prosječnih mjesečnih cijena najma stanova i apartmana na razini velikih gradova u Hrvatskoj (tablica 2). Prosječne cijene iskazane su u eurima po m².

Promotre li se prosječne kupoprodajne cijene stanova/apartmana u 2024. godini po velikim gradovima, vidljivo je da se najskupljim stanovima trgovalo u Splitu (3.728 eura po m²), iza kojeg slijedi Dubrovnik s prosječnom cijenom stana od

3.217,35 eura po m². Prosječne prodajne cijene stanova u rasponu od 2.000 do 3.000 eura po m² ostvarene su u Zagrebu (2.751,63 eura), Rijeci (2.394,9 eura), Zadru (2.222,3 eura), Šibeniku (2.060,1 eura) i Velikoj Gorici (2.016,1 eura). S druge strane, najniža kupoprodajna prosječna cijena stanova/apartmana zabilježena je u Vukovaru, u visini od 707,9 eura po m², iza kojeg slijede Požega (1.001,0 eura) i Čakovec (1.069,9 eura). U ostalim su se velikim gradovima prosječne prodajne cijene stanova/apartmana kretale u rasponu od 1.112,4 eura po m² (Bjelovar) do 1.936,8 eura po m² (Koprivnica).

Prosječne cijene stanova/apartmana u 2024. zabilježile su porast vrijednosti u odnosu na 2023. u 22 od ukupno 23 velika grada za koje je dostupno Izvješće. Pazin se pritom izdvaja kao jedini veliki grad u kojem je prosječna cijena stanova prilikom prodaje ostala nepromijenjena. Najveći međugodišnji porast prosječne cijene zabilježen je u Šibeniku, od 42,9 posto, iza kojeg slijede Bjelovar (40,1 posto), Slavonski Brod (28,1 posto), Kaštela (27,8 posto) i Varaždin (27,3 posto). U ostalim se velikim gradovima međugodišnji rast prosječne prodajne cijene stanova/apartmana kretao u rasponu od 0,2 posto u Splitu do 23,2 posto u Koprivnici.

Podaci o prosječnoj mjesečnoj cijeni najma stana/apartmana dostupni su za 19 velikih gradova.¹

¹ Podaci o prosječnoj mjesečnoj cijeni najma stana/apartmana nisu dostupni u Izvješćima gradova Gospića, Karlovca, Siska i Vukovara.

Tablica 1. Prosječne prodajne cijene stana/apartmana u eurima po m² i međugodišnja stopa promjene cijena, u Gradu Zagrebu i u 22 velika grada u 2024. godini

	Prosječna cijena u eurima po m ²	Godišnja stopa promjene
Split	3.728,0	0,2%
Dubrovnik	3.217,4	8,7%
Zagreb	2.751,6	19,8%
Rijeka	2.394,9	15,3%
Zadar	2.222,3	10,2%
Šibenik	2.060,1	42,9%
Velika Gorica	2.016,1	12,3%
Koprivnica	1.936,8	23,2%
Kaštela	1.869,2	27,8%
Varaždin	1.829,0	27,3%
Pazin	1.588,1	0,0%
Karlovac	1.434,4	3,2%
Osijek	1.360,1	14,1%
Slavonski Brod	1.343,5	28,1%
Krapina	1.218,8	2,7%
Vinkovci	1.216,0	11,3%
Virovitica	1.213,0	0,3%
Sisak	1.153,9	20,5%
Gospić	1.137,9	16,5%
Bjelovar	1.112,4	40,1%
Čakovec	1.069,9	3,6%
Požega	1.001,0	9,6%
Vukovar	707,8	13,3%

Izvor: Izvješće o tržištu nekretnina velikog grada.

Najviša prosječna mjesečna cijena najma stana u 2024. godini postignuta je u Gradu Zagrebu, u visini od 11,3 eura po m². Zatim slijede Split, u kojem su se stanovi/apartmani prošle godine iznajmljivali po prosječnoj mjesečnoj cijeni od 11 eura po m², Zadar s prosječnom mjesečnom cijenom najma stana/apartmana od 10,3 eura po m² te Rijeka s 8,9 eura po m². S druge strane, najniža prosječna mjesečna cijena najma stana/apartmana prošle je godine zabilježena u Čakovcu, od svega

0,57 eura po m². Prosječne mjesečne cijene najma stana/apartmana ispod 5 eura po m² zabilježene su i u Požegi (2,7 eura po m²) i Bjelovaru (4,1 eura po m²).

U odnosu na 2023. godinu, porast cijena najma zabilježen je u 11 velikih gradova, pri čemu predvode Pazin (21,5 posto), Slavonski Brod (19,7 posto) i Osijek (19,1 posto). Istovremeno, pad cijena najma bilježe četiri velika grada, Čakovec (-90 posto), Dubrovnik (-46,5 posto), Rijeka (-42,5 posto) i Požega (-28,2 posto). U Splitu, Šibeniku i Bjelovaru su se stanovi u 2024. godini iznajmljivali po istoj prosječnoj mjesečnoj cijeni kao i godinu dana ranije.

Tablica 2. Prosječne mjesečne cijene najma stana/apartmana u eurima po m² i međugodišnja stopa promjene prosječne mjesečne cijene najma, u Gradu Zagrebu i u 18 velikih gradova u 2024. godini

	Prosječna mjesečna cijena najma u eurima po m ²	Godišnja stopa promjene
Zagreb	11,3	13,2%
Split	11,0	0,0%
Zadar	10,3	13,7%
Rijeka	8,9	-42,5%
Šibenik	7,7	0,0%
Velika Gorica	7,7	0,0%
Slavonski Brod	7,1	19,7%
Osijek	7,0	19,1%
Kaštela	7,0	13,4%
Pazin	6,9	21,5%
Koprivnica	6,6	13,3%
Krapina	6,6	11,6%
Dubrovnik	6,5	-46,5%
Varaždin	6,5	10,2%
Vinkovci	5,3	12,2%
Virovitica	5,0	12,2%
Bjelovar	4,1	0,0%
Požega	2,7	-28,2%
Čakovec	0,6	-90,0%

Izvor: Izvješće o tržištu nekretnina velikog grada.

Prihodi lokalnih proračuna 2020. – 2024.

Prema objavljenim podacima Ministarstva financija, u 2024. godini općine, gradovi i županije ostvarili su 6,581 milijuna eura ukupnih prihoda u svojim proračunima. Općine su uprihodile 1,218 milijuna eura, gradovi 4,319 milijuna eura, a županije 1,043 milijuna eura proračunskih prihoda.

U odnosu na 2023. godinu, jedinice lokalne i regionalne samouprave povećale su svoje proračunske prihode za 12,6 posto, dok su u odnosu na 2020. godinu ostvarile 73,3 postotno povećanje ukupnih proračunskih prihoda. U petogodišnjem razdoblju, 2020. – 2024., najveće povećanje ukupnih prihoda ostvarile su županije (75,1 posto), zatim gradovi (67,3 posto), a najmanje općine (57,8 posto).

Na ostvarenje prihoda lokalne i regionalne samouprave utjecale su brojne zakonske promjene, koje se navode u nastavku.

Zakonske promjene

U analiziranom razdoblju od 2020. do 2024. mijenjani su porezni i drugi zakoni koji utječu na ostvarenje prihoda od poreza i drugih proračunskih prihoda općina, gradova i županija. S obzirom na to da su javno dostupni podaci o izvršenju proračuna lokalnih i regionalnih jedinica do 2024. godine, moguće je analizirati učinke zakonskih promjena koje su u primjeni od početka 2024. godine. U promatranom razdoblju promijenjena su tri ključna zakona kojima se u velikoj mjeri utjecalo na ostvarivanje prihoda u općinskim, gradskim i županijskim proračunima.

Riječ je o Zakonu o porezu na dohodak, Zakonu o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i Zakonu o lokalnim porezima.

Najveće promjene unesene su u Zakon o porezu na dohodak, i to: (i) povećan je iznos neoporezivog dijela dohotka, odnosno povećan je osobni odbitak na 560 eura, odbici za uzdržavane članove na 280 eura i za djecu u iznosu od 280 eura za jedno uzdržavano dijete do iznosa od 2.744 eura za deveto uzdržavano dijete; (ii) podignut je prag za primjenu više stope poreza na dohodak, s 47.784 eura na 50.400 eura; (iii) promijenjene su godišnje porezne stope poreza na dohodak, a općinama i gradovima je omogućeno da njihova općinska i gradska vijeća, na prijedlog općinskog načelnika i gradonačelnika, donesu odluku o visini godišnje stope poreza na dohodak u granicama propisanim zakonom. Budući da je izmjenom Zakona o lokalnim porezima ukinut prirez porezu na dohodak, izmjena poreznih stopa u Zakonu o porezu na dohodak omogućila je da općinska i gradska vijeća donesu odluku o poreznim stopama poreza na dohodak koje će kompenzirati izgubljene prihode od ukinutog prireza porezu na dohodak. Tako su zakonskim izmjenama općine mogle uvesti nižu stopu poreza na dohodak od 15 do 22 posto (kompenzacija stope prireza od 10 posto), gradovi s manje od 30.000 stanovnika nižu stopu od 15 do 22,4 posto (kompenzacija stope prireza od 12 posto), gradovi s više od 30.000 stanovnika nižu stopu od 15 do 23 posto (kompenzacija stope prireza od 15 posto) i Grad Zagreb nižu stopu od 15 do 23,6 posto (kompenzacija stope prireza od 18 posto). Zakonom propisane više stope poreza na

dohodak iznosile su od 25 do 33 posto za općine, od 25 do 33,6 posto za gradove do 30.000 stanovnika, od 25 do 34,5 posto za gradove s više od 30.000 stanovnika te od 25 do 35,4 posto za Grad Zagreb. Tako utvrđene više stope poreza na dohodak također su kompenzirale ukinuti prirez porezu na dohodak prema do tada važećim stopama prireza.

Ukidanje prireza porezu na dohodak kao jednog od lokalnih poreza nije se osjetilo u proračunima svih općina i gradova jer je samo 305 općina i gradova (od njih 556) uvelo prirez porezu na dohodak u granicama propisanim zakonom. Međutim, njegovim ukidanjem općine i gradovi zakinuti su za dotadašnje proračunske prihode koje su stjecali po toj osnovi. Zakonske izmjene dovele su do promjene očekivanih poreznih kao i ukupnih prihoda u općinskim i gradskim proračunima u 2024. godini.

Promjene ostalih lokalnih poreza nastupile su izmjenom Zakona o lokalnim porezima. Tako se promijenio do tada postojeći raspon za uvođenje poreza na kuće za odmor s 0,66 eura/m² do 1,99 eura/m² na 0,60 eura/m² do 5,00 eura/m² korisne površine nekretnine. Odluku o izboru stvarnog iznosa ovog lokalnog poreza u svakoj pojedinoj općini i gradu donosi općinsko i gradsko vijeće. Izmjene Zakona o lokalnim porezima nisu zadirale u ostale dvije vrste lokalnih poreza, porez na potrošnju i porez na korištenje javnih površina. Porezna stopa poreza na potrošnju ostala je nepromijenjena i iznosila je i dalje do 3 posto. Općine i gradovi su taj lokalni porez mogli uvesti i u skladu s odlukom općinskog ili gradskog vijeća izabrati visinu porezne stope. Porez na korištenje javnih površina nije se mijenjao. Plaćao se i dalje u visini, na način i pod uvjetima koje je svojom odlukom propisalo predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave. Što se smatra javnom površinom i dalje odlukom propisuje predstavničko

tijelo jedinice lokalne samouprave. Za stjecanje proračunskih prihoda sve općine i gradovi nisu uveli sve zakonom utvrđene lokalne poreze. Najveći broj općina i gradova uvelo je porez na potrošnju, njih 517. Bez obzira na to što imaju potpunu slobodu u odlučivanju o poreznoj osnovici i iznosu poreza, porez na korištenje javnih površina uvelo je svega 356 općina i gradova. Paušalni porez od turizma uveden je u 491 općini i gradu.

Uvođenje ili neuvođenje lokalnih poreza kao i promjene poreznih stopa lokalnog poreza uvjetovane zakonskim promjenama odrazili su se na ostvarene porezne i ukupne prihode općina i gradova u 2024. fiskalnoj godini.

Osim promjena u sustavu poreza na dohodak i u lokalnim porezima, do promjene je došlo i u izračunu sredstava fiskalnog izravnjanja. U izmjeni Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave uključena je promjena načina izračuna sredstava fiskalnog izravnjanja namijenjenih općinama i gradovima. Za određivanje sredstava fiskalnog izravnjanja, u računanje kapaciteta ostvarenih prihoda od poreza na dohodak po stanovniku svake općine i grada uključen je maksimalan iznos paušalnog poreza od turizma za općinu i grad (prihod od poreza na dohodak ostvaren od najma, zakupa, iznajmljivanja stanova, soba i postelja putnicima i turistima te imovinskih prava koji bi ostvarila općina ili grad uvođenjem najvišeg zakonom propisanog iznosa). U referentne vrijednosti kapaciteta ostvarenih prihoda od poreza na dohodak za sve općine i gradove, utvrđene na temelju izvršenja proračuna zadnjih pet godina, uključen je maksimalan iznos paušalnog poreza od turizma po stanovniku za sve općine i za sve gradove, pri čemu se za općine tako dobivena vrijednost uvećava za 50 posto. Navedeni novi način izračuna sredstava fiskalnog izravnjanja

doveo je do promjene realiziranih prihoda u toj kategoriji prihoda, što je utjecalo i na ostvarene ukupne prihode u proračunima općina i gradova u 2024. godini.

U strukturi ukupnih prihoda najveći udio u proračunima općina i gradova ostvaruju prihodi od poreza na dohodak. Koliki su utjecaji zakonskih promjena na ostvarenje tog prihoda u proračunima lokalnih i regionalnih samouprava u 2024. godini analizira se u nastavku.

Prihodi od poreza na dohodak

Općine su u 2024. godini ostvarile ukupne prihode u iznosu od 1,218 milijuna eura, što je povećanje od 112,3 milijuna eura ili 10,2 posto u odnosu na prethodnu 2023. godinu. U ukupnim prihodima značajan dio pripada prihodima od poreza, posebno prihodima od poreza na dohodak. U 2024. godini se u općinske proračune slilo 427,8 milijuna eura od prihoda od poreza na dohodak, što je povećanje od 86,0 milijuna eura u odnosu na iste prihode u 2023. godini. U strukturi ukupnih prihoda, prihodima od poreza na dohodak pripada najveći udio od 35,1 posto. Udio prihoda od poreza na dohodak značajno se povećao u 2024. u usporedbi s 2023. kada je iznosio 30,9 posto.

U 2024. godini gradovi su ostvarili ukupne prihode u iznosu od 4,319 milijuna eura, što je u odnosu na 2023. godinu povećanje od 570,4 milijuna eura ili 15,2 posto. U gradskim proračunima najvažniji prihodi su prihodi od poreza na dohodak, koji su u 2024. godini ostvareni u iznosu od 2,387 milijuna eura. U odnosu na 2023. godinu, povećani su za 397,8 milijuna eura ili 20,0 posto. U 2024. godini prihodi od poreza na dohodak čine 55,3 posto proračunskih prihoda gradova, dok su u prethodnoj fiskalnoj godini, 2023., sudjelovali s

53,1 posto u ukupnim proračunskim prihodima gradova. Županijski ukupni prihodi u 2024. godini iznosili su 1,043 milijuna eura i povećali su se za 56,2 milijuna eura u odnosu na 2023. godinu ili 5,7 posto. Najveće povećanje zabilježili su prihodi od poreza na dohodak, koji su povećani za 128,0 milijuna eura ili 33,1 posto, pa se njihov udio u ukupnim prihodima povećao s 39,1 posto (2023.) na 49,3 posto (2024.).

Povećanju ostvarenih prihoda u proračunima općina, gradova i županija u 2024. u odnosu na prethodnu, 2023. godinu, najviše je pridonio rast prihoda od poreza na dohodak koji je posljedica snažnog i kontinuiranog rasta bruto plaća, usprkos smanjenju broja novozaposlenih (za 1.792 osobe).

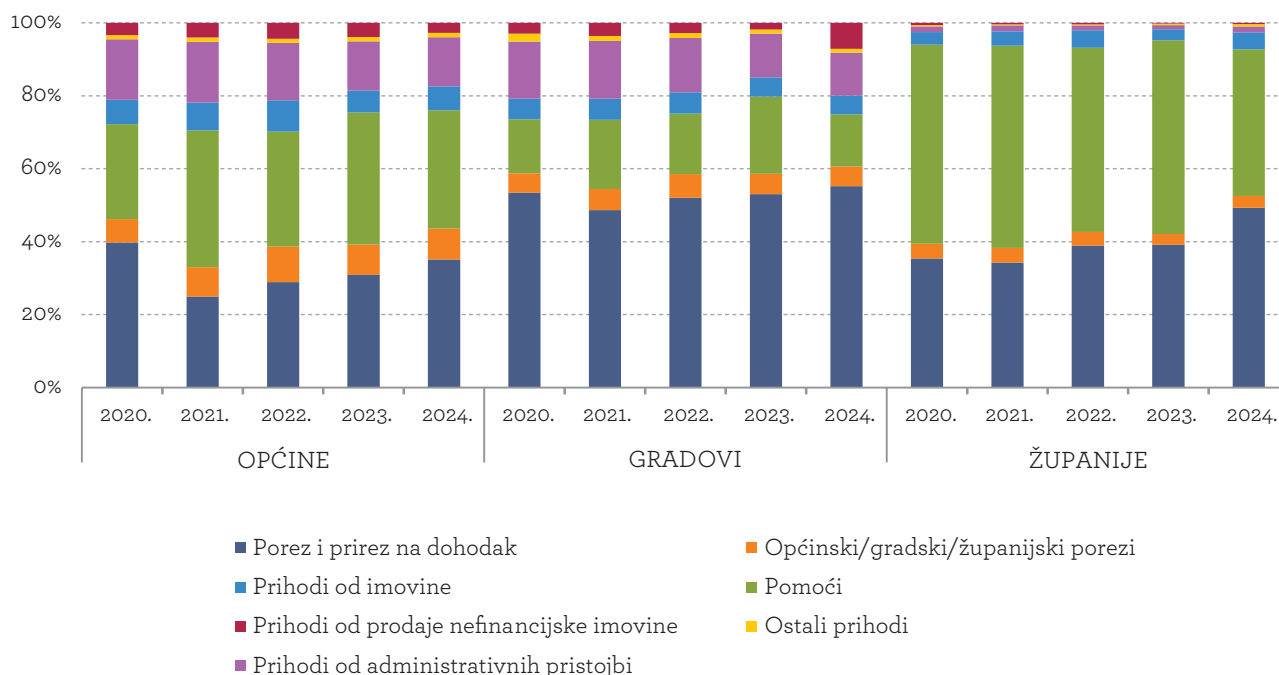
Prihodi od pomoći

Prihodi od pomoći su vrsta prihoda koja se s porezom na dohodak izmjenjuje na prvom odnosno drugom mjestu po važnosti u općinskim proračunima. Udio prihoda od pomoći u 2024. godini iznosio je 32,5 posto, što je smanjenje u odnosu na 2023. kada je iznosio 36,3 posto ukupnih općinskih proračunskih prihoda.

U gradskim proračunima su prihodi od pomoći na drugom mjestu s udjelom od 14,3 posto u 2024., dok su u 2023. sudjelovali u ukupnim proračunskim prihodima gradova s visokih 21,1 posto.

U razdoblju od 2020. do 2023. godine županijski su proračuni ostvarivali više od polovine svojih ukupnih prihoda od prihoda od pomoći. U 2024. godini porastom prihoda od poreza na dohodak značajno su smanjeni prihodi od pomoći u usporedbi s ostvarenjem u 2023. Njihov udio iznosio je 40,3 posto u 2024. u usporedbi s visokih 53,1 posto 2023. godine.

Slika 1. Struktura prihoda u općinskim, gradskim i županijskim proračunima, 2020. – 2024.



Izvor: Ministarstvo financija, obrada autorice.

Općinski, gradski i županijski porezni prihodi

U analiziranom petogodišnjem razdoblju ostvareni iznosi prihoda od općinskih, gradskih i županijskih poreza kontinuirano su rasli. Pritom je najveći prosječni udio prihoda od lokalnih poreza bio u općinskim proračunima (8,2 posto ukupnih prihoda), potom u gradskim proračunima (5,7 posto ukupnih prihoda), a najmanji u županijskim proračunima (3,6 posto ukupnih prihoda).

Ostali prihodi

Slika 1 prikazuje strukturu prihoda u općinskim, gradskim i županijskim proračunima u razdoblju 2020. – 2024. Prikazani podaci ukazuju na činjenicu da su prihodi od administrativnih pristojbi i drugih neporeznih prihoda (prihodi od komunalne naknade i komunalnog doprinosa) relevantni prihodi u

proračunima općina i gradova iako njihov udio varira iz godine u godinu. U dvije posljednje analizirane godine, njihov se udio u gradskim proračunima smanjio na 12,0 posto (2023.) i 11,8 posto (2024.) s 14,8 posto (2022.).

Prihodi od prodaje nefinancijske imovine nisu bili značajni prihodi u proračunima jedinica lokalne i regionalne samouprave, osim u proračunima gradova u kojima su u 2024. godini činili 7,1 posto ukupnih prihoda. Gradovi su ostvarili te prihode prodajom građevinskih objekata i zemljišta u svom vlasništvu.

Početak 2025. godine također su obilježile zakonske promjene u sustavu poreza na dohodak i lokalnih poreza. Rezultati tih promjena na proračune općina, gradova i županija moći će se sagledati nakon što Ministarstvo financija u lipnju sljedeće godine objavi ostvarenje ovogodišnjih proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave. ■

Iskustva sudjelovanja na Horizon Europe projektu POLICY ANSWERS

U protekle tri i pol godine Ekonomski institut, Zagreb (EIZ) sudjelovao je u konzorciju znanstveno-kompetitivnog projekta *R&I POLICY making, implementation And Support in the WEsteRn BalkanS* (POLICY ANSWERS). Projekt, koji financira Istraživačka izvršna agencija Europske komisije u okviru programa Horizon Europe, ima za cilj pružiti analitičku i tehničku podršku dijalogu između Europske unije i zemalja zapadnog Balkana o ključnim javnim politikama. Riječ je o politikama obuhvaćenim EU Agendom za zapadni Balkan u područjima istraživanja i razvoja, inovacija, obrazovanja, digitalizacije, kulture, mladih, sporta te zajedničkog regionalnog tržišta.

Dodatna svrha projekta je praćenje provedbe EU Agende za zapadni Balkan te izvještavanje o napretku zemalja regije u procesu integracije u Europski istraživački prostor (ERA). S obzirom na broj partnera (14 institucija) i opseg obuhvaćenih zadataka, POLICY ANSWERS najveći je projekt u sklopu EU programa u kojem je EIZ do sada sudjelovao.

EIZ je aktivno uključen u provedbu drugog radnog paketa (projekt završava u travnju 2026.) zajedno s partnerima: Zentrum für Soziale Innovation (ZSI) iz Beča (Austrija), Institut Mihajlo Pupin (IMP) iz Beograda (Srbija), German Aerospace Center (DLR) iz Kölna (Njemačka), Foundation for Management and Industrial Research (MIR) iz Skoplja (Sjeverna

Makedonija) te Formicablu (FLBR) iz Bologne (Italija). Cilj ovoga dijela projekta bio je pružiti analitičke podloge i provesti analizu dionika u prethodno navedenim područjima. Posebno važan doprinos istraživača EIZ-a odnosio se na izradu *monitoring* indikatora te u manjoj mjeri na mapiranje dionika. Ostali partneri, osim MIR-a, sudjeluju u izradi analitičkih profila inovacijskih aktivnosti zemalja zapadnog Balkana te u provedbi vježbi predviđanja (engl. *foresight exercises*) usmjerenih na definiranje poželjnih scenarija razvoja istraživačke i inovacijske politike u regiji.

Zahvaljujući doprinosu partnera ZSI-ja, DLR-a, MIR-a i EIZ-a, izrađene su tri serije dokumenata pod nazivom *Monitoring Cards* (po jedna godišnje). Njima je na jednostavan i pregledan način prikazan napredak zemalja zapadnog Balkana u području istraživanja i inovacija, obrazovanja, digitalizacije, kulture, mladih, sporta te zajedničkog regionalnog tržišta u razdoblju od 2017. do 2023. Dodatno, u suradnji s kolegama iz DLR-a i ZSI-ja izrađeno je izvješće o izazovima prikupljanja podataka unutar projekta POLICY ANSWERS u istaknutim područjima. U izvješću je naglašena važnost dostupnosti podataka i potreba za harmonizacijom podataka među zemljama regije, jasno definiranim vlasništvom podataka (odgovornost institucija za osiguravanje indikatora) te pravilnom uporabom podataka u procesima donošenja politika na razini ministarstava i agencija.

Posebna vrijednost projekta ostvarena je jačanjem kapaciteta partnerskih institucija unutar petog radnog paketa. EIZ je, primjerice, ugostio istraživače s instituta Riinvest iz Prištine (Kosovo) na dvotjednom boravku, s ciljem jačanja njihovih kompetencija u području prijave i provedbe EU projekata (npr. Erasmus, Horizon Europe). Na taj način potvrđen je status EIZ-a, koji se od institucije

koja je u ranijim projektima stjecala znanja i iskustva razvio u organizaciju koja danas ta znanja može prenositi i na druge institucije izvan Hrvatske.

Više o projektu možete saznati na: <https://westernbalkans-infohub.eu/theme/policy-answers-ri-policy-making-implementation-and-support-in-the-western-balkans/> ■

Potencijali primjene umjetne inteligencije u regionalnom planiranju

Umjetna inteligencija (UI) nudi niz alata i metoda koji mogu značajno unaprijediti učinkovitost, kvalitetu i transparentnost regionalnog planiranja. U literaturi se navodi *transformacijski potencijal* koji omogućava analizu prostora, predviđanje trendova i integraciju velikih količina podataka u donošenje strateških odluka.

Identificirano je nekoliko ključnih područja u kojima su potencijali primjene UI-ja najveći. To su:

1. Analiza prostornih podataka i kartografija

- automatizirana analiza satelitskih snimki i LiDAR podataka (3D prostorni podaci dobiveni tehnologijom *Light Detection and Ranging*), čime se u realnom vremenu mogu pratiti prostorni razvoj, promjene u korištenju zemljišta, stanje infrastrukture i promjene u okolišu
- prepoznavanje uzoraka (npr. otkrivanje ilegalne gradnje, degradacije zelenih površina ili pojave urbanih toplinskih otoka)
- korištenje generativnih modela za stvaranje prediktivnih karata razvoja

2. Prediktivno planiranje i simulacije

- simuliranje učinaka različitih scenarija (npr. migracija, demografskih promjena, klimatskih rizika) na regionalni razvoj
- predviđanje učinaka politika

3. Potpora donošenju odluka

- višekriterijska evaluacija projekata (uzimajući u obzir ekonomske, okolišne, socijalne i infrastrukturne aspekte)
- optimizacija resursa
- dinamičko utvrđivanje prioriteta

4. Upravljanje prometom i mobilnošću

- analiza kretanja stanovništva putem mobilnih podataka i senzora za optimizaciju javnog prijevoza
- prediktivni modeli prometnog zagušenja i potrebe za parkirališnim prostorom
- simulacije prometne politike

5. Planiranje infrastrukture i komunalnih usluga

- procjena potreba za novim objektima (škole, vrtići, bolnice) na temelju demografskih i migracijskih trendova
- prediktivno održavanje infrastrukture pomoću senzora i analize kvarova
- učinkovito upravljanje vodom i energijom (praćenje potrošnje i gubitaka te optimiziranje opskrbe)

6. Klimatska otpornost i održivost

- modeliranje utjecaja klimatskih promjena na lokalne ekosustave i infrastrukturu

- integriranje podataka o emisijama CO₂, kvaliteti zraka, temperaturi i vlažnosti u planiranje zelenih površina
- predlaganje rješenja temeljenih na prirodi (engl. *nature-based solutions*)

7. Participacija i komunikacija s građanima

- *chatbotovi* i virtualni asistenti mogu komunicirati s građanima u postupcima javnih rasprava i urbanih intervencija
- analiza stavova i potreba građana (obrada javnih komentara, društvenih mreža ili anketa)
- vizualni alati temeljeni na UI-ju mogu pojednostavniti komunikaciju planova i simulacija nestručnim korisnicima

8. Upravljanje rizicima

- uočavanje sumnjivih obrazaca u prostornim planovima (npr. prenamjena zemljišta, neusklađenost planova)
- rano upozorenje na potencijalne okolišne ili socijalne probleme
- podrška kriznom planiranju (npr. evakuacija tijekom poplava ili potresa)

9. Unaprjeđenje institucionalnih kapaciteta

- automatizacija rutinskih zadataka (npr. unos prostornih podataka, priprema izvješća)
- podrška u usklađivanju sa zakonodavnim okvirom (sustavi UI-ja mogu provjeravati usklađenost projektnih prijedloga s planovima više razine)
- pomoć u evaluaciji projektnih prijava u sklopu nacionalnih ili europskih natječaja.

UI ne zamjenjuje ljudsko znanje i stručnost u planiranju, ali ih višestruko nadopunjuje. Njezina snaga leži u obradi velikih skupova podataka, pronalaženju skrivenih uzoraka i omogućavanju prediktivnog, dinamičnog i inkluzivnog planiranja. Potencijal UI-ja je u transformiranju planiranja iz statičnog i reaktivnog procesa u adaptivni, informirani i proaktivni sustav upravljanja prostorom i resursima.

Kako bi se ostvarili puni potencijali primjene UI-ja, nužno je razvijati kapacitete (ljudske i tehnološke), osigurati pristup relevantnim podacima, uspostaviti odgovarajuću institucionalnu suradnju i voditi se načelima etike, transparentnosti i participativnosti.

Za razliku od drugih europskih zemalja, primjena UI-ja u regionalnom planiranju u Hrvatskoj još je uvijek u ranoj fazi. Kao uspješne priče ističu se gradovi Križevci² i Zagreb.

Križevci testiraju sustav virtualnog asistenta sa značajkama UI-ja (*chatbot*) u prostornom planiranju koji omogućava bržu i točniju dostupnost informacija o uvjetima gradnje u skladu s važećim prostornim planovima. Osnovne su značajke: virtualni asistent temelji se na UI-ju, odnosno tehnologiji velikih jezičnih modela; omogućava građanima da putem aplikacije *WhatsApp* pošalju gradskoj upravi tekstualni upit o uvjetima gradnje na katastarskim česticama (je li gradnja dopuštena i za kakvu namjenu, koliko etaža smije imati građevina i dr.); odgovore temelji na podacima iz važećeg Generalnog urbanističkog plana (GUP) i Urbanističkog plana uređenja; dostupan je 0-24, svakoga dana u tjednu, neovisno o radnom vremenu gradske uprave; može se integrirati s postojećim

² Detaljnije vidjeti na <https://edihadria.eu/digitalna-transformacija-krizevaca-ai-chatbot-za-prostorno-planiranje/>

geoinformacijskim sustavom (GIS); može se implementirati kao *live chat (widget)* na gradskoj internetskoj stranici i može se brzo i jednostavno ažurirati u slučaju izmjena GUP-a.

Zagreb već od 2008. godine istražuje koncept digitalnog blizanca za urbano planiranje kroz 3D GIS modele.

Urbani digitalni blizanc digitalna je replika grada u 3D okruženju koji sadrži model reljefa i zgrada nadopunjen podacima o prometnoj infrastrukturi,

komunalnoj infrastrukturi, gradskom zelenilu, stanju okoliša, energetici, stanovništvu, planiranju grada itd. Osim statičkih podataka, digitalni blizanc grada u pravilu sadrži i dinamičke podatke različitih senzora i interneta stvari (IoT). U kontekstu urbanog planiranja, digitalni blizanci služe kao moćni alati za poboljšanje procesa donošenja odluka, pojednostavljenje suradnje i optimizaciju raspodjele resursa (https://senengroup.com/sustainability/digital-twin-zagreb-case-study/?utm_source=chatgpt.com).

Online platforme kao regulatori turističke potražnje i katalizatori lokalnog razvoja

Online platforme za rezervaciju turističkog smještaja pojavljuju se kao internetske usluge koje povezuju pružatelje smještaja (npr. hotele, hostele, kuće za odmor, apartmane i druge vrste objekata) s potencijalnim gostima, omogućujući korisnicima da rezerviraju smještaj putem jednostavnog i često personaliziranog sučelja, uz mogućnost filtriranja prema cijeni, lokaciji, ocjenama i drugim kriterijima. Platforme su digitalni posrednici koji omogućavaju korisnicima da putem interneta pretražuju, uspoređuju i rezerviraju smještaj te je vrlo često dostupna opcija plaćanja.

Nekoliko je njihovih osnovnih obilježja. Prvo, omogućavaju digitalni pristup informacijama i podacima o ponudi jer se sve odvija *online*, često putem *web*-stranice ili mobilne aplikacije. Interaktivnost je drugo obilježje koje znači da korisnici mogu čitati recenzije, pregledavati fotografije, uspoređivati cijene i koristiti filtre. Transakcijska funkcija znači da mnoge platforme omogućuju izravnu rezervaciju i *online* plaćanje, što predstavlja treće obilježje. Četvrto obilježje je posrednička uloga, jer platforme ne posjeduju smještajne kapacitete, već djeluju kao posrednici između korisnika i pružatelja usluga. Globalna dostupnost *online* platformi za rezervaciju turističkog smještaja omogućuje da korisnici mogu rezervirati smještaj bilo gdje u svijetu, što ujedno predstavlja peto obilježje.

Unatoč tome što su *online* platforme za rezervaciju turističkog smještaja profitno orijentirane, moguće je da donose višestruke koristi za lokalni razvoj (Gössling i Lane, 2015). Platforme omogućavaju pristup globalnom tržištu svim pružateljima turističkog smještaja i usluga, pa i onima manjima, odnosno onima čija je vidljivost iz nekih razloga smanjena, zbog čega bi im inače bilo gotovo nemoguće dosegnuti međunarodne turiste. Platforme djeluju kao posrednici koji ne samo da spajaju ponudu i potražnju, već i aktivno oblikuju turističke tokove kroz kompleksne algoritme i dinamičko određivanje cijena (Casamatta i sur., 2022). Uloga platformi nadilazi puku komercijalnu funkciju. One postaju vitalan alat za prostornu i vremensku distribuciju turista, što ima izravan utjecaj na održivost destinacija i poticanje lokalnog razvoja (Gössling i Lane, 2015; Feng, 2025).

Jedan od ključnih doprinosa platformi je ublažavanje prekomjerne koncentracije turista u prezasićenim urbanim središtima tijekom turističke sezone. Drugi aspekt djelovanja platformi očituje se kroz dinamičko cjenovno prilagođavanje (Pablo-Romero i sur., 2023). Sustav platformi može ponuditi atraktivnije cijene u manje popularnim destinacijama, čime potiče potražnju i usmjerava preferencije turista prema alternativnim destinacijama ili pak odgovara na preferencije turista koji traže povoljniju cijenu. Na taj se način smanjuje pritisak na infrastrukturu,

kulturnu baštinu i svakodnevni život lokalnog stanovništva u preopterećenim gradskim središtima, dok se istovremeno pruža mogućnost za razvoj turizma u regijama koje su donedavno bile izvan glavnih turističkih tokova (Pablo-Romero i sur., 2023).

Ovaj proces ima iznimno pozitivan utjecaj na lokalni razvoj, posebice u ruralnom turizmu (Egamberdiyev, 2023). Dakle, platforme omogućavaju jednostavno i učinkovito predstavljanje ponude milijunima potencijalnih međunarodnih gostiju. Time se potiče poduzetništvo, otvaraju nova radna mjesta i stvara dodana vrijednost unutar lokalnog gospodarstva, što doprinosi dugoročnoj održivosti i vitalnosti manje razvijenih regija (Pata i Balsalobre-Lorente, 2022). Međutim, treba istaknuti da u zemljama u razvoju taj utjecaj može biti složeniji, i čak negativan, zbog infrastrukturnih (npr. nedovoljno dostupnog cestovnog i željezničkog prijevoza) i ekonomskih ograničenja (Abouzeid, 2022). Ključno je osigurati dobro integriran i inovacijama podržan prometni sustav koji je pouzdan i povezuje urbana središta i ruralna, ali zanimljiva područja.

Online platforme za rezervaciju smještaja i usluga prepoznate su kao ključni regulatori turističke potražnje. Informativni potencijal platformi jasno se vidi u tome što plasiraju kvalitetne prijedloge potencijalnim turistima, koji onda imaju mogućnost optimizirati svoje odluke i usmjeriti svoje putovanje na drugačiji način jer su informirani o dostupnosti drugačijih sadržaja izvan urbanih središta. Online platforme imaju velik potencijal kao alat za uključiv, održiv i lokalno usmjeren razvoj, no to zahtijeva strateški pristup, partnersku suradnju i jasne regulatorne okvire.

Literatura:

Abouzeid, N. (2022). The impact of digitalization on tourism sustainability: Comparative study between selected developed and developing countries. *Proceedings of the Second International Conference on Advanced Research on Management, Economics and Accounting* (pp. 18–20). <https://www.doi.org/10.33422/2nd.armeaconf.2022.02.10>

Casamatta, G., Giannoni, S., Brunstein, D., & Jouve, J. (2022). Host type and pricing on Airbnb: Seasonality and perceived market power. *Tourism Management*, 88, 104433. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104433>

Egamberdiyev, O. (2023). The role of investment in the development of regional tourism. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 5(9), 41–47. <https://doi.org/10.37547/tajmei/Volume05Issue09-07>

Feng, X. B. (2025). Spatio-temporal characterization of potential demand for tourist attractions based on internet search. *SAGE Open*, 15(1), 21582440251323550. <https://doi.org/10.1177/21582440251323550>

Gössling, S., & Lane, B. (2015). Rural tourism and the development of internet-based accommodation booking platforms: A study in the advantages, dangers and implications of innovation. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8–9), 1386–1403. <https://doi.org/10.1080/09669582.2014.909448>

Pablo-Romero, M. P., Sánchez-Braza, A., & García-Soto, M. A. (2023). The impact of tourism on energy consumption: A sectoral analysis for the most visited countries in the world. *Economies*, 11(10), 263. <https://doi.org/10.3390/economies11100263>

Pata, U. K., & Balsalobre-Lorente, D. (2022). Exploring the impact of tourism and energy consumption on the load capacity factor in Turkey: A novel dynamic ARDL approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(9), 13491–13503. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-16675-4> ■

Regio-konferencije

EURA 2025 konferencija „Creating Healthy and Sustainable Cities“ u organizaciji udruženja European Urban Research Association (EURA) i Centre for Sustainable Planning and Environments, University of the West of England, Bristol održana je 10. – 13. lipnja 2025. u Bristolu, Ujedinjeno Kraljevstvo.

Međunarodna konferencija EURA 2025 pružila je priliku znanstvenicima iz različitih zemalja da podijele ideje o tome kako bolje razumjeti složene i povezane izazove s kojima se suočavaju gradovi i gradske regije, uključujući: klimatske promjene i ekološke krize; brze sociokulturne promjene koje proizlaze iz kretanja urbanog stanovništva; ekonomsko restrukturiranje koje proizlazi iz brzih tehnoloških promjena; uznemirujuće povećanje društvenih, ekonomskih, rasnih i zdravstvenih nejednakosti; rastuće prijetnje legitimnosti urbanističkog planiranja i urbanog upravljanja kao odgovor na ove različite izazove; kao i brojne druge. Na mobilnim radionicama, kao posebnom dijelu konferencije, sudionici su dobili priliku za upoznavanje i raspravu o raznim urbanim i regionalnim inicijativama.

64. ERSA kongres „Regional Science in Turbulent Times: In search of a resilient, sustainable and inclusive future“ u organizaciji udruženja European Regional Science Association (ERSA) i partnera održan je 26. – 29. kolovoza 2025. u Ateni, Grčka.

Ovogodišnji ERSA kongres bio je usredotočen na regionalnu znanost u turbulentnim vremenima s naglaskom na traženje rješenja kojima se osigurava otporna, održiva i uključiva budućnost. Tema kongresa je izravno povezana sa suvremenim izazovima s kojima se danas suočavaju ljudi i mjesta te s načinom na koji regionalna znanost može ukazivati na te izazove i ponuditi odgovarajuća rješenja. Ekonomska kriza, izbjeglička kriza i pandemija reprezentativni su primjeri intenzivnosti i dugotrajnosti uzastopnih kriza koje su se dogodile. Na kongresu su sudjelovali znanstvenici iz različitih područja regionalne znanosti kao i kreatori javnih politika koji se bave razumijevanjem, analizom i promicanjem prijedloga politika koje će dovesti do otpornije i uključivije budućnosti za ljude i mjesta diljem svijeta.

Konferencija „Regionalni razvoj u doba nesigurnosti – budućnost definirana kompromisima“ u organizaciji Hrvatske sekcije Europskog udruženja regionalnih istraživanja (HR ERSa), Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Splitu (EFST) i Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO), u partnerstvu s Predstavništvom Europske komisije u Republici Hrvatskoj i uz podršku Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) i Tehnološkog parka Split, održana je 19. rujna 2025. u Splitu, Hrvatska.

Konferencija je imala za cilj potaknuti raspravu o budućnosti i održivosti regionalnog razvoja u Hrvatskoj i EU-u. Konferencija je okupila kreatore javnih politika, regionalne stratege, predstavnike javnih institucija i agencija uključenih u stvaranje i provedbu regionalnih politika u Hrvatskoj te istraživače i akademsku zajednicu. Konferencija je bila podijeljena u tri tematske cjeline: (i) Kohezija u EU-u u novom političkom i sigurnosnom okruženju, (ii) Ostvarivanje ekonomske, društvene i teritorijalne kohezije u Hrvatskoj i (iii) Podržavanje regionalnog razvoja kroz inovacije i suradnju.

3. CEE-Loc konferencija „Local Government Studies in Central and Eastern Europe“ u organizaciji sveučilišta Corvinus University of Budapest, ustanove HUN-REN Centre for Social Sciences i udruženja Hungarian Political Science Association održana je 25. i 26. rujna 2025. u Budimpešti, Mađarska.

Ovo je bila treća CEE-Loc konferencija, nakon održanog prvog CEE-Loc seminara u Wrocławu (Poljska) u rujnu 2023. i druge CEE-Loc konferencije koja je održana u Zagrebu (Hrvatska) u rujnu 2024. Konferencija je okupila zajednicu istraživača iz srednje i istočne Europe iz područja ekonomije, geografije, javne uprave, politologije, prava i sociologije zainteresiranih za istraživanje lokalne samouprave. Na konferenciji su raspravljani odabrani znanstveni radovi kojima su istražene različite dimenzije, aktivnosti ili javne politike koje se tiču lokalne samouprave u srednjoj i istočnoj Europi. Cilj je konferencije da se, nakon dobivenih osvrta i prijedloga za poboljšanje, unaprijede raspravljani znanstveni radovi i time poveća šansa za njihovu objavu u prestižnim znanstvenim časopisima. ■

Objavljeni radovi u okviru projekta *Izazovi lokalnog i regionalnog razvoja u Hrvatskoj (RELI2)*

Zanima Vas što je novo na znanstvenom i stručnom planu u sklopu projekta **RELI2**? Na pravom ste mjestu!

U ovoj rubrici donosimo najnovije znanstvene i stručne radove našeg tima i suradnika objavljene u okviru projekta **RELI2**. Radovi obuhvaćaju aktualna istraživanja, primjere dobre prakse i analize iz područja regionalnog i lokalnog razvoja i upravljanja. Cilj rubrike je podijeliti znanja i doprinose projektnih suradnika sa širom stručnom i znanstvenom zajednicom.

ZNANSTVENI RADOVI

- 1 Jurlina Alibegović, Dubravka, Monastiriotis, Vassilis, & Nikolov, Marjan. (2025). Mayor's political party affiliation and local outcomes: Evidence from SEE. *East European Politics*, 41(3), 485–510. <https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2541779>

Sažetak:

U radu se ispituje kako političko-ideološka podudarnost između središnje i lokalne vlasti utječe na proračunske odluke lokalnih vlasti i ekonomske rezultate u Hrvatskoj i Sjevernoj Makedoniji. Primjenom ekonometrijske analize i slijedeći metodologiju provedenih istraživanja za američke i talijanske gradove, rezultati istraživanja pružaju dokaze o financijskim učincima fiskalnih odluka donesenih nakon lokalnih izbora. Općine i gradovi u kojima su općinski načelnici i gradonačelnici iz iste političke opcije kao i središnja vlast imaju manje poticaja da provode fiskalnu disciplinu i veću sposobnost privlačenja dodatnih sredstava od središnje države. Politička podudarnost lokalne i središnje vlasti povezana je s ubrzanjem akumuliranih nepodmirenih obveza u

Hrvatskoj i usporavanjem akumuliranih dospjelih nepodmirenih obveza u Sjevernoj Makedoniji. Ipak, politička pripadnost istoj političkoj stranci (koaliciji) nema posebnu ulogu za određivanje razine dospjelih nepodmirenih obveza ili za strukturu rashoda. Pokazano je da etničke podjele i pripadnosti mogu u tome igrati ulogu.

- 2 Kordej-De Villa, Željka, & Slijepčević, Sunčana. (2025). Climate change attitudes and the COVID-19 pandemic. *Environmental Engineering and Management Journal*, 24(2), 269–282. <https://doi.org/10.30638/eemj.2025.021>

Sažetak:

Više od 90 posto građana EU-a klimatske promjene doživljava kao ozbiljan problem i pretpostavlja da bi nacionalna vlada trebala postaviti ambicioznije ciljeve vezane uz klimatsku politiku. Iako još uvijek nije jasno kako pandemija bolesti COVID-19 utječe na zabrinutost javnosti zbog klimatskih promjena i percepciju klimatskih politika, njihov međusobni utjecaj je značajan i niti jedna od tih pojava ne može

se učinkovito ublažiti bez razmatranja njihove međuovisnosti. Stoga se u ovom radu ispituju faktori koji utječu na odnos između stavova o klimatskim promjenama i bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. Rezultati istraživanja pokazuju da je pandemija bolesti COVID-19 potaknula 26,5 posto građana Hrvatske na razmišljanje o poduzimanju mjera za borbu protiv klimatskih promjena. Na stavove o klimatskoj politici najviše utječu povjerenje u institucije, spol, razina zabrinutosti za okoliš te očekivani utjecaj klimatskih mjera na kućne troškove i klimatske promjene.

- 3 Škrinjarić, Bruno, Budak, Jelena, Slijepčević, Sunčana, & Rajh, Edo. (2025). Online behavior changes: Resilience to online privacy violation. *Acta Oeconomica*, 75(2), 268–298. <https://doi.org/10.1556/032.2025.00008>

Sažetak:

Digitalna populacija i *online* aktivnosti rastu globalno, dok povrede *online* privatnosti ostaju problem. Te povrede mogu utjecati na buduće *online* ponašanje korisnika ovisno o njihovoj otpornosti. U ovom je radu razvijen i testiran model otpornosti korisnika interneta na kršenje *online* privatnosti koristeći podatke dobivene anketiranjem putem telefonskih intervjuova na uzorku odraslih korisnika interneta u Hrvatskoj koji su u posljednje tri godine doživjeli (barem subjektivno) incident kršenja njihove *online* privatnosti. Istraživanje pokazuje da na otpornost korisnika interneta na povrede *online* privatnosti značajno utječu osobine ličnosti. Rezultati istraživanja pokazuju da ekstrovertiranost i otvorenost povećavaju otpornost, dok je niža emocionalna stabilnost smanjuje. Otporniji korisnici doživljavaju povrede privatnosti kao manje ozbiljne incidente i nastavljaju ili čak pojačavaju svoje *online* aktivnosti, što upućuje na važnost jačanja digitalne pismenosti za sigurnije digitalno okruženje.

- 4 Slijepčević, Sunčana, Broz, Tanja, & Rašić, Ivana. (2024). The capacities and sustainability of Croatian cities in performing municipal services. *Sustainability*, 16(17), 7277. <https://doi.org/10.3390/su16177277>

Sažetak:

Sustav lokalne i regionalne samouprave u EU-u karakterizira izuzetno velik broj malih jedinica. Situacija u Hrvatskoj, zemlji sa samo 3,87 milijuna stanovnika, nije drugačija. Postoji 576 jedinica lokalne i regionalne samouprave. Osnovna značajka jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj je jednak opseg ovlasti u obavljanju zadataka, bez obzira na broj stanovnika, područje koje naseljavaju ili njihovu sposobnost ostvarivanja ciljeva održivosti. U radu su analizirani kapaciteti obavljanja komunalnih usluga u 127 hrvatskih gradova. Provedeno je istraživanje o postojanju razlika među gradovima u sposobnosti obavljanja javnih funkcija. Rezultati istraživanja pokazuju da se gradovi mogu grupirati u tri različita klastera koje obilježavaju međusobne značajne razlike. Rangiranje gradova prema kapacitetu za pružanje komunalnih usluga pokazuje da su gradovi s većim kapacitetima grupirani zajedno, što implicira da se gradovi doista razlikuju po svojoj sposobnosti obavljanja komunalnih usluga. Nadalje, rezultati pokazuju da 80 posto gradova pripada klasteru koji se sastoji od gradova s vrlo niskim kapacitetom za pružanje javnih usluga.

- 5 Swianiewicz, Paweł, Łukomska, Julita, Jurlina Alibegović, Dubravka, & Kalcheva, Desislava. (2024). The size of the size effect. The impact of splits of municipalities on the performance of local governments in Bulgaria, Croatia and Poland. *Local Government Studies*, 51(4), 703–725. <https://doi.org/10.1080/03003930.2024.2427237>

Sažetak:

Učinci teritorijalnih reformi na učinkovitost lokalne samouprave predmet su brojnih znanstvenih istraživanja, no reorganizacije lokalne vlasti u zemljama istočne Europe ostale su u postojećoj literaturi relativno zanemarene. Poseban nedostatak uočava se u razumijevanju okolnosti pod kojima učinci promjene teritorijalne veličine jedinice lokalne samouprave ostvaruju bolje ili slabije rezultate. U ovom se radu testira hipoteza prema kojoj veličina populacije jedinice lokalne samouprave prije teritorijalne fragmentacije utječe na financijsku učinkovitost novoformiranih općina. Očekuje se da će se učinak ekonomije razmjera izraženi manifestirati kod podjele manjih jedinica lokalne samouprave. U radu se empirijska analiza temelji na primjerima teritorijalnih podjela jedinica lokalne samouprave u Bugarskoj, Hrvatskoj i Poljskoj, pri čemu se kao pokazatelj financijske učinkovitosti koristi proračunska potrošnja, odnosno rashodi za zaposlene u jedinicama lokalne samouprave. Rezultati pokazuju da se teritorijalne podjele, osobito manjih jedinica lokalne samouprave, negativno odražavaju na financijsku učinkovitost zbog povećanih administrativnih troškova. Učinak je najmanje vidljiv kod većih jedinica (iznad 15.000 stanovnika), što potvrđuje teoriju o U-krivulji troškova u odnosu na veličinu općine.

- 6 Slijepčević, Sunčana, Škrinjarić, Bruno, & Budak, Jelena. (2024). *Autonomy of LAGs: Empirical evidence across European countries. Local Economy*, 39(5-6), 289-300. <https://doi.org/10.1177/02690942251331946>

Sažetak:

U radu se istražuje uloga lokalnih akcijskih grupa (LAG-ovi) kao ključnih aktera u poticanju održivog lokalnog razvoja u Europi od 1990-ih godina. Njihova autonomija važna je za učinkovito oblikovanje razvojnih strategija, izgradnju

kapaciteta, odabir projekata i praćenje provedbe. U provedenom istraživanju analizirana je razina autonomije LAG-ova u odnosu na lokalne vlasti u devet europskih zemalja, oslanjajući se na percepcije članova LAG-ova i procjenu unutarnjih i vanjskih faktora koji utječu na njihovu autonomiju. Rezultati istraživanja pokazuju da transparentnost rada i uključivanje LAG-ova u odlučivanje povećavaju njihovu autonomiju, dok moć lokalnih vlasti da ukinu LAG-ove značajno ograničava njihovu neovisnost.

STRUČNI RADOVI

- 1 Jurlina Alibegović, Dubravka. (2025). *Rezultati dobrovoljnog spajanja općina i gradova. Informator*, br. 6892 (16. lipnja 2025.), 2-3. <https://informator.hr/strucni-clanci/rezultati-dobrovoljnog-spajanja-opcina-i-gradova?hls=>

Sažetak:

U radu se analiziraju rezultati u postizanju cilja „Funkcionalna i održiva lokalna samouprava“, utvrđenog Nacionalnim planom oporavka i otpornosti 2021. – 2026., mjerenog brojem općina i gradova čija su predstavnička tijela iskazala interes i donijela odluku za dobrovoljno stvarno spajanje, a time i smanjenje postojećeg broja jedinica lokalne samouprave. U radu se također komentiraju i rezultati dobrovoljnog funkcionalnog spajanja, čime je iskazan interes općinskih i gradskih predstavničkih tijela za zajedničkim pružanjem određenih lokalnih javnih usluga. Među općinama i gradovima nema interesa za dobrovoljno stvarno spajanje bez obzira na to što dobrovoljnim stvarnim pripajanjem područja jedne jedinice lokalne samouprave drugoj, jedinica kojoj je pripojeno područje može ostvariti nekoliko različitih pomoći iz državnog proračuna.

- 2 Jurlina Alibegović, Dubravka. (2025). Prihodi u općinskim i gradskim proračunima nakon poreznih promjena u 2024. *Informator*, br. 6906 (22. rujna 2025.), 6-8. https://informator.hr/strucni-clanci/prihodi-u-opcinskim-i-gradskim-proracunima-nakon-poreznih-promjena-u-2024?_gl=

Sažetak:

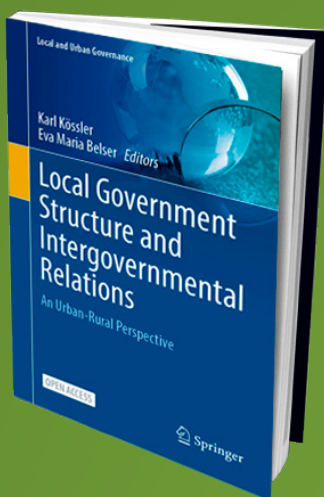
Rad prikazuje fiskalne učinke, odnosno posljedice koje zakonske promjene imaju na prihode u proračunima općina i gradova uslijed izmjena Zakona o porezu na dohodak, Zakona o lokalnim porezima i Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje su stupile na snagu 2024. godine. Povećan je osobni odbitak, promijenjeni su pragovi za primjenu niže i više

porezne stope poreza na dohodak i ukinut je prirez porezu na dohodak, čime su općine i gradovi dobili ovlasti za samostalno određivanje poreznih stopa unutar zakonskih granica. Promijenjen je i raspon poreza na kuće za odmor, dok ostali lokalni porezi uglavnom nisu mijenjani. Novi model fiskalnog izravnjanja uključuje maksimalni paušalni porez od turizma u izračun kapaciteta koje su lokalne jedinice ostvarile od prihoda od poreza na dohodak. Rezultati analize pokazuju da su u 2024. godini u proračunima općina i gradova prihodi od poreza na dohodak znatno porasli. Uz zakonske promjene, porastu prihoda od poreza na dohodak pridonio je rast bruto plaća usprkos blagom padu broja novozaposlenih. Porezne promjene su u određenoj mjeri ojačale fiskalnu samostalnost lokalne samouprave, ali i povećale njihove administrativne obveze. ■



**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU

Projekt „Izazovi lokalnog i regionalnog razvoja u Hrvatskoj (RELI2)“, praćen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, financiran je sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.–2026. – NextGenerationEU.



Local Government Structure and Intergovernmental Relations: An Urban-Rural Perspective

Kössler, Karl, & Belser, Eva Maria (Ur.). (2025). *Local Government Structure and Intergovernmental Relations: An Urban-Rural Perspective*. Springer.

Otvoreni pristup. ISBN 978-3-031-99819-5; [Poveznica](#)

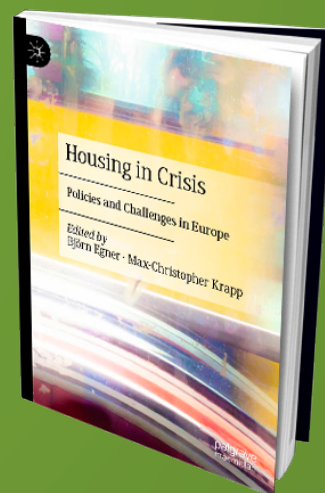
Knjiga pruža komparativnu i multidisciplinarnu analizu o tome kako se globalno rješavaju strukturna pitanja koja se tiču lokalnih vlasti i njihovih odnosa s drugim razinama vlasti. Knjigu obilježavaju tri glavne karakteristike. Prvo, knjiga je rezultat istraživačkog projekta Obzor 2020. u kojem je sudjelovalo 18 partnera sa šest kontinenata i samim tim pruža komparativno istraživanje koje obuhvaća globalno geografsko područje. U knjigu su uključeni rezultati istraživanja do sada nedovoljno istraženih studija slučaja izvan samog europskog kontinenta. Drugo, teme istraživanja promatraju se iz urbano-ruralne perspektive, s obzirom na to da je krajnji cilj istražiti utjecaj fenomena urbanizacije na lokalne vlasti i odgovor urbanih i ruralnih općina na taj fenomen. Treće, knjiga se u okviru istraživanja strukture lokalne vlasti i odnosa s drugim razinama vlasti fokusira na nekoliko specifičnih tema koje su se tijekom provedbe istraživačkog projekta pokazale kao posebno relevantne. To su decentralizacija unutar metropolitanskih područja, načini rješavanja strukturnih izazova u ruralnim područjima spajanjem i međuopćinskom suradnjom, zalaganje za interese urbanih i ruralnih sredina kroz djelovanje udruženja lokalnih vlasti, kao i uloga koju lokalne vlasti imaju u odnosima s drugim razinama vlasti. Knjiga je objavljena u otvorenom pristupu te je namijenjena širokoj znanstvenoj i stručnoj javnosti kojoj su lokalne vlasti predmet interesa.

Housing in Crisis: Policies and Challenges in Europe

Egner, Björn, & Krapp, Max-Christopher (Ur.). (2025). *Housing in Crisis: Policies and Challenges in Europe*. Palgrave MacMillan.

ISBN 978-3-031-87266-2; [Poveznica](#)

Ova knjiga pruža komparativnu procjenu stambenih politika u Europi. U knjizi je posebna pozornost dana uzrocima i posljedicama rastućih najamnina i troškova energije te različitim instrumentima javnih politika koji se primjenjuju za rješavanje tih izazova. Analizom studija slučaja iz četrnaest europskih zemalja (Belgija, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Italija, Litva, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo), knjiga ispituje načine na koje se troškovi stanovanja razlikuju diljem europskog kontinenta i razloge tih varijacija. Svako poglavlje ispituje posebnosti koje se tiču pitanja kao što su struktura vlasništva, stambeni fond i struktura ponude stanova unutar pojedine zemlje te njihov utjecaj na troškove stanovanja i energije. Zaključno poglavlje donosi komparativnu analizu i zaključke za svih četrnaest zemalja analiziranih studija slučaja predstavljenih u knjizi. U tom dijelu knjige sadržan je opći pregled razvoja troškova stanovanja i energije u zemljama uključenim u analizu. S obzirom na činjenicu da troškovi stanovanja i energije predstavljaju velik problem s kojim se trenutno suočavaju kreatori javnih politika širom Europe, ova knjiga pruža važne uvide svima koji su zainteresirani za stambenu politiku i javne politike, kao i sociologiju i politologiju.





How to Achieve Sustainable Housing? Insights from Six Cities in Finland and Germany

Tynkkynen, Nina, Henriksson, Linnéa, Egner, Björn, Lahtinen, Viena, Landrock, Julia, & Grönberg, Carolina. (2025). *How to Achieve Sustainable Housing? Insights from Six Cities in Finland and Germany*. Springer.

Otvoreni pristup. ISBN 978-3-031-86385-1; [Poveznica](#)

Knjiga prikazuje obilježja i izazove koji se odnose na stambenu i klimatsku politiku na lokalnoj razini. U knjizi se, na temelju empirijskog istraživačkog projekta koji je proveden u šest gradova u Finskoj i Njemačkoj, istražuje stupanj integracije stambene i klimatske politike u lokalnoj samoupravi, posebno se fokusirajući na razinu svijesti lokalnih političara o međuovisnosti te dvije javne politike. Sveobuhvatna analiza javno dostupnih dokumenata i opsežni intervjui rezultirali su utemeljenim objašnjenjima stavova lokalnih vijećnika o odgovornostima vlastite općine u provedbi stambene i klimatske politike i o tome kako navedena dva područja međusobno utječu jedno na drugo te što vijećnici smatraju glavnim preprekama za zajedničko donošenje odluka u oba područja. U knjizi se tema stanovanja razmatra iz šire perspektive, povezujući stanovanje ne samo s brojem stanova, prostornim planiranjem ili izgradnjom novih stanova, nego i s okolišem, prometom i lokalnom zajednicom. Budući da knjiga nudi savjete o provođenju stambene i klimatske politike te o tome kako integrirati ta dva područja i kako težiti održivom stanovanju iz holističke perspektive, ona će biti korisno štivo istraživačima i kreatorima javnih politika zainteresiranim za stambenu, klimatsku i urbanu politiku, kao i druge politike svojstvene lokalnim samoupravama, uključivo i politike koje se tiču održivosti. Knjiga je objavljena u otvorenom pristupu, što omogućuje neograničen pristup širokoj čitalačkoj publici.

Poziv

Ako ste došli do zanimljivih znanstvenoistraživačkih spoznaja i rezultata, provodite uspješan razvojni projekt i želite podijeliti informacije o tome, ili pripremate događaj o kojem želite informirati kolegice i kolege, slobodno nam prosljedite informaciju koju ćemo rado uključiti u jedan od sljedećih brojeva **Regio-novosti**.